

CRNA GORA
SKUPŠTINA
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00- 65-4/23-2/4
Podgorica, 15. maj 2023. godine

IZVJEŠTAJ
SA SJEDNICE RADNE GRUPE SAVJETA UJEDINJENIH NACIJA ZA LJUDSKA PRAVA
NA KOJOJ JE PREDSTAVLJEN NACIONALNI IZVJEŠTAJ
O STANJU LJUDSKIH PRAVA U CRNOJ GORI,
održane u Ženevi od 8. do 10. maja 2023. godine

Delegacija Crne Gore koju su činili predstavnici sve tri grane vlasti učestvovala je na sjednici Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava na kojoj je predstavljen Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori za period 2018-2022. godina u okviru četvrtog ciklusa opšteg periodičnog pregleda (UPR).

U ime Skupštine Crne Gore u Delegaciji su bile Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode i Sonja Jokić, samostalna savjetnica u Sekretarijatu Odbora.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović, zbog prethodno preuzetih službenih obaveza, nije bio u mogućnosti da učestvuje na ovom događaju.

Sjednica je održana u Palati nacija u Ženevi, 8. maja 2023. godine.

Ovo je prvi put da su predstavnici Skupštine Crne Gore učestvovali na predstavljanju nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori, što je bila i jedna od preporuka Interparlamentarne unije datih u cilju jačanje uloge odbora za ljudska prava i slobode i uključivanja Parlamenta u proces Univerzalnog periodičnog pregleda, odnosno u izradu, predstavljanje izvještaja o stanju ljudskih prava i praćenje realizacije preporuka dobijenih u okviru UPR procesa.

Delegacija Crne Gore na čelu sa ministrom ljudskih i manjinskih prava Fatmirom Gjekom predstavila je ostvareni napredak, izazove i obaveze Crne Gore u oblasti jačanja sistema zaštite i poštovanja ljudskih prava i sloboda.

Ministar je saopštio da je u kontekstu djelovanja Crne Gore u Ujedinjenim nacijama predstavljanje dostignuća u sistemu zaštite i unapređenja ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori naročito značajno imajući u vidu članstva Crne Gore u tijelima UN, posebno Savjetu za ljudska prava 2022-2024. Naglasio je da je u skladu sa preporukama trećeg UPR ciklusa Crna Gora nastavila da osnažuje institucionalni i zakonodavni okvir na polju zaštite i promocije ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Svjesni važnosti predmetnog Izvještaja, kao i brojnih reformskih procesa kojima podliježe Crna Gora u okviru svog integracionog procesa pristupanja Evropskoj uniji, preduzete su značajne aktivnosti na planu osnaživanja pravnog i institucionalnog okvira, snaženju administrativnih i stručnih kapaciteta, uspostavljanju bolje koordinacije i nadgledanja aktivnosti resora zaduženih za promociju i zaštitu prava, te sve efikasnijeg funkcionisanja uspostavljenih radnih tijela i institucije Zaštitnika.

Ministar je naglasio da Crna Gora nastoji da jača svoje kapacitete u političkom, društvenom i ekonomskom smislu kako bi pružila i garantovala sve predušlove za slobodno uživanje ljudskih prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Proces izrade Izvještaja rezultat je intenzivnih konsultacija u kojima su učestvovali predstavnici državnih organa (ministarstava i organa uprave, sudstva i tužilaštva), skupštinski odbori, nacionalne institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, civilnog sektora i UN sistema u zemlji.

Crna Gora je tokom izvještajnog perioda nastavila da sprovodi reforme u oblasti pravosuđa i borbe protiv korupcije, sprovedene su važne zakonske reforme na daljem jačanju anti-diskriminacionog okvira, daljem jačanju rodne ravnopravnosti, borbe protiv trgovine ljudima, dječjih prava, unapređenjem kvaliteta života pripadnika ranjivih društvenih grupa, te stvaranjem tolerantnijeg ukupnog okruženja i jačanju interkulturalnosti sa ciljem kvalitetnijeg suživota.

Vlada obezbjeđuje monitoring realizacije nacionalnih politika kroz funkcionisanje radnih tijela nadležnih za posebne oblasti zaštite ljudskih prava: Savjeta za vladavinu prava, Savjeta za prava djeteta,

Socijalnog savjeta, Savjeta za saradnju sa nevladinim organizacijama, Savjeta za praćenje sprovođenja Strategije reforme pravosuđa, Savjeta za održivi razvoj i Savjeta za borbu protiv korupcije. U narednom periodu, kada se stvore uslovi, formiraće se Savjet za prava lica sa invaliditetom, kao i Savjet za rodnu ravnopravnost koji će dobiti značajnije ingerencije.

Formirani su, takođe, Operativni tim za borbu protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama, Operativni tim za borbu protiv trgovine ljudima, Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima, te Tim povjerenja za bezbjednost LGBTI zajednice. Formirana je nova Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija, sa ojačanim nadležnostima, brojnijim članstvom i boljom zastupljenošću relevantnih institucija.

Ministar Gjeka je informisao da je osnažena uloga Zaštitnika u pokretanju inicijativa za promociju ljudskih prava najugroženijih grupa, posebno djece, kao i zaštita prava migranata i azilanata u saradnji sa međunarodnim partnerima. Unaprijeđena je elektronska baza podataka za postupanje po pritužbama Zaštitnika. Internim pravnim aktom institucije Zaštitnika, a shodno preporukama relevantnih međunarodnih organizacija, ojačani su kadrovski i administrativni kapaciteti Institucije.

Takođe, u toku je izrada analize dosadašnje implementacije Pravilnika o vođenju slučajeva diskriminacije po osnovu pola i roda koja će dati detaljan presjek postupanja relevantnih institucija u postupcima.

Skupštinski odbori kao radna tijela, razmatraju predloge zakona i drugih propisa i opštih akata koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i sloboda i održavaju redovna konsultativna saslušanja nadležnih za sprovođenje antidiskriminacionih politika.

Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je informisao o ostvarenom napretku u pojedinim oblastima ljudskih prava i sloboda.

Imajući u vidu važnost nezavisnog i efikasnog pravosuđa kao krajnjeg garanta vladavine prava, implementacija Strategije reforme pravosuđa 2019-2022. imala je za cilj nezavisnost, nepristrasnost, odgovornost i efikasnost pravosuđa; dostupnost, transparentnost i javno povjerenje u pravosuđe; i nastavljen razvoj institucionalnih kapaciteta i usklađivanje normativnog okvira sa pravnom tekovinom EU. U toku je unapređivanje Zakona o Sudskom savjetu i sudijama.

U cilju efikasnije borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, Odlukom o izmjeni broja državnih tužilaca ojačani su kapaciteti Specijalnog državnog tužilaštva, tako što je broj tužilaca povećan sa 10 na 12 tužilaca. Novi sastav Sudskog savjeta još uvijek nije izabran u punom sastavu, ali i Sudski i Tužilački savjet u kontinuitetu sprovode postupak ocjenjivanja rada sudija i državnih tužilaca.

Vlada je započela rad na izradi Strategije za borbu protiv korupcije. U toku je postupak izmjena i dopuna materijalnog i procesnog zakonodavstva, kojima će se, između ostalog, doprinijeti i unapređenju efikasnosti u borbi protiv korupcije. U toku su izmjene Zakona o lobiranju, Zakona o sprječavanju korupcije, Krivičnog zakonika Crne Gore, Zakonika o krivičnom postupku, Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i dr. Nastavljen je trend rasta broja dostavljenih izvještaja o prihodima i imovini, usled pojačanog informisanja i edukacije javnih funkcionera i evidentiran je značajan rast dostavljenih posebnih izvještaja o uvećanju njihove imovine.

Crna Gora nastavlja da jača svoj zakonodavni i strateški okvir na planu zaštite, promocije i unapređenja ljudskih prava. U finalnoj je fazi izrada novog krovnog antidiskriminacionog zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Donošenje ovog zakona usloviće dalje usaglašavanje svih nacionalnih zakona u oblasti antidiskriminacije. Ovo se posebno odnosi na potrebu za usaglašavanjem Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda, Zakonu o rodnoj ravnopravnosti, Zakona o manjinskim pravima i slobodama i mnogih drugih.

Kroz pružanje podrške institucijama sistema, Vlada ostaje usmjerena na zaštitu manjinskih prava, podsticanje razvoja kulture i posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Ministar Gjeka je saopštio da je Crna Gora građanska država koja ističe svoj izraženi stepen multikulturnog pluralizma i posvećena je punoj zaštiti od diskriminacije i poštovanju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i kontinuirano izdvaja sredstva za institucije koje se bave

promocijom i unapređenjem njihovih prava. Projektnim aktivnostima radi se na promovisanju važnosti međusobne tolerancije i suživota, međuetničkog dijaloga, specifičnosti nacionalne kulture, istorije i umjetnosti manjina.

Takođe, Crna Gora nastoji da obezbijedi srazmjerno učešće i zastupljenost pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom i javnom životu zemlje, što je važno zbog ostvarivanja zagarantovanih prava, ali i učešća u kreiranju i sprovođenju nacionalnih politika.

Ključni faktori za unapređenje položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica su multidisciplinarni pristup i puna posvećenost poštovanju ustavnog principa od strane svih relevantnih subjekata. U tom smislu, Crna Gora nastoji da nastavi unapređenje položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kako bi se osiguralo njihovo puno učešće u društvenom i političkom životu zemlje. Saopštio je da će se Vlada zalagati da u budućem izbornom zakonodavstvu sve nacionalne manjine i manjinske nacionalne zajednice budu uključene u Parlament, a posebno romska zajednica.

Crna Gora razvija kulturnu dimenziju temeljnih prava, progresivno unapređuje principe multikulturalne tolerancije, dijaloga i poštovanja u modele suživota, solidarnosti i jedinstva u raznolikosti, kroz djelovanje nove organizacione jedinice za interkulturalnost. Proaktivnim djelovanjem u pravcu unapređenja univerzalnih ljudskih prava osnažuje se društvena kohezija za mirnije, stabilnije i održivo crnogorsko društvo i region Zapadnog Balkana.

Ministar Gjeka je informisao da su Srednjoročnim programom rada Vlade Crne Gore 2022-2024. predviđeni indikatori za praćenje antidiskriminacionih politika koji ukazuju na stepen diskriminacije u društvu prema ranjivim grupama. Istraživanja o stepenu diskriminacije sprovode se u saradnji sa nevladinim sektorom uz podršku međunarodnih partnera i u skladu sa njihovim rezultatima kreiraju se politike zaštite od diskriminacije najranjivijih društvenih grupa. Pored svih napora koje Crna Gora ulaže u oblasti zaštite ljudskih prava, najnovija istraživanja ukazuju na povećan stepen diskriminacije, koja je između ostalog posledica aktuelne političke i ekonomske krize. Rezultati najnovijeg istraživanja sprovedenog krajem 2022. pokazuju da je prosječan stepen diskriminacije za sve ranjive grupe najveći u oblasti zapošljavanja i najizraženiji kod RE populacije. Od 2010. bilježi se povišeni stepen diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, stepen diskriminacije prema ženama je smanjen, a prema precepciji našeg društva nijesu evidentirane značajne promjene kada su u pitanju osobe sa invaliditetom i romska i egipćanska populacija.

Edukacijama i kampanjama, te jačanjem svijesti javnosti o važnosti rodne ravnopravnosti, promocijom kulture i jednakosti kroz medije, Crna Gora nastoji da osigura stvarnu promjenu u društvu. Zbog prisustva i dalje ukorijenjenih patrijahalnih obrazaca, politika orodnjavanja nailazi na još uvijek velike izazove u implementaciji. Nova nacionalna strategija posebno nastoji da smanji nivo stereotipa i predrasuda u oblasti obrazovanja, kulture i medija.

Složenost procesa inkluzije Roma i Egipćana zahtijeva isključivo multidisciplinarni i dugoročan pristup. Učinak prethodnog strateškog dokumenta dao je smjernice za dalji rad na izgradnji inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi protiv svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva.

Ministar Gjeka je naglasio da praksa pokazuje da su lica sa invaliditetom izložena visokom stepenu diskriminacije i društvene marginalizacije, što jasno ukazuje na potrebu za daljim osnaživanjem kapaciteta institucija i resursa kako bi se obezbijedilo njihovo puno uživanje prava. Novi strateški okvir obuhvatio je 12 operativnih ciljeva kojima se želi unaprijediti položaj lica sa invaliditetom.

Crna Gora ima kvalitetan normativni i strateški okvir zaštite ljudskih prava LGBTI osoba. Od početka implementacije Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola (2021), registrovano je preko 20 životnih partnerstava što predstavlja iskorak za crnogorsko društvo, njegovu demokratsku zrelost i proces integracije. Novim zakonom o zaštiti od jednakosti i zabrani diskriminacije i zakonom o pravnom prepoznavanju roda na bazi samoodređenja, čije su izrade u toku, zaokružuje se pravni okvir zaštite ljudskih prava ove grupe.

Ministar je saopštio da posebno cijeni učešće i doprinos civilnog sektora u realizaciji sektorskih politika. Zakonom o nevladinim organizacijama opredjeljuju se finansijska sredstva iz budžeta za projekte i programe nevladinih organizacija u oblasti vladavine prava i ljudskih prava. U cilju implementacije svih zakonskih i strateških dokumenata fokus je na boljoj implementaciji. U tom smislu, organizuju se

kontinuirane obuke zaposlenih. Ulažu se značajni naponi u cilju iskorijenjivanja rodno zasnovanog nasilja, kao i promjene svijesti i edukaciji o uzrocima i poslasticama diskriminacije po osnovu pola. Najvažniji zadatak ostaje efikasan odgovor na ključne izazove u primjeni nacionalnog zakonodavstva i međunarodnih obaveza, a to su i dalje blage kazne, multidisciplinarni odgovor na nasilje, unapređenje kaznene politike i njena puna implementacija. Crna Gora će nastaviti da se zalaže za postizanje „nulte tolerancije“ na nasilje nad ženama i nasilje u porodici i s tim u vezi započete su i izmjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Poštovanje i unapređenje prava djece je u vrhu prioriteta svakog saziva Vlade. Nastavljeno je jačanje normativnog, strateškog i institucionalnog okvira. U domenu institucionalnog okvira zaštite prava djece, od 2022. radom Savjeta za prava djeteta predsjedava predsjednik Vlade. Radi se na izmjenama Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, a u procesu je i izrada Strategije socijalne i dječje zaštite kojima će se obezbijediti adekvatan pristup socijalnoj i dječjoj zaštiti. Crna Gora je u grupi od 50-ak zemalja koje su eksplicitno zabranile fizičko kažnjavanje djece. Kreirani su i primjenjuju se programi obuke u cilju promjene stavova koji podržavaju nasilje, prihvataju fizičko kažnjavanje i druge štetne tradicionalne prakse, stereotipne rodne uloge, rasnu ili etničku diskriminaciju. U cilju podizanja svijesti o dječjim ili prisilnim brakovima u romskim i egipćanskim zajednicama Crna Gora jača zakonodavni i strateški okvir i sprovodi razne kampanje o dječjim/ugovorenim brakovima, nasilju u porodici i prosjačenju. S obzirom na porast vršnjačkog nasilja, preduzima se institucionalni odgovor na prevenciju i sprečavanje ove izrazito negativne pojave, jedan od mehanizama je povećan broj službenika policije koji obezbjeđuju škole. Takođe, u cilju prevencije svih oblika nasilja, a posebno vršnjačkog, povećaće se broj stručnih saradnika u školama.

Ministar Gjeka je saopštio da Crna Gora preduzima aktivnosti za unapređenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, te socijalne inkluzije sa fokusom na smanjivanje siromaštva. Ocijenio je da je Program „Evropa sad“ kojim je povećana minimalna cijena rada poboljšao standard građana u Crnoj Gori.

Aktuelna Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori 2021-2025. oblikovala je državnu migracionu politiku u skladu sa najboljim praksama. Ovim strateškim dokumentom je predviđeno i trajno rješavanje statusa interno raseljenih lica. Tokom izvještajnog perioda nije bilo organizovanog povratka raseljenih i interno raseljenih lica. Sve manje interesovanje poslednjih godina uslovljeno je njihovom uspješnom integracijom u crnogorsko društvo. Zakonom o crnogorskom državljanstvu tretirana su pitanja izbjegavanja pojave apatridije. Crna Gora je u potpunosti stvorila uslove za upis u Registar rođenih za sva lica rođena na njenoj teritoriji.

Ministar je informisao da je u toku izrada novog seta zakona u oblasti medija. Novi Zakon o medijima, Zakon o javnom medijskom servisu Crne Gore i Zakon o audio-vizuelnim medijskim uslugama, kao i prva Medijska strategija obezbijediće veći stepena slobode izražavanja, jačanja bezbjednog okruženja za nesmetan rad, zaštitu i položaj novinara/ki i drugih zaposlenih u medijima.

Crna Gora je posvećena najvišim vrijednostima demokratije i principima sadržanim u međunarodnim pravnim dokumentima u oblasti ljudskih prava. U periodu 2018-2022. ratifikovala je Protokol 16 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u toku su konsultacije o postupku ratifikacije Kampala amandmana na Rimski statut.

Na međunarodnom planu, Crna Gora pruža punu podršku radu Visokog komesara UN za ljudska prava i ostvaruje punu saradnju sa Savjetom za ljudska prava, UPR mehanizmom, kao i ugovornim tijelima i nosiocima specijalnih procedura. Realizovane su posjete specijalnih izvjestiteljki UN za trgovinu ljudima, posebno ženama i djecom, za borbu protiv trgovine i seksualne eksploatacije djece, uključujući dječju prostituciju, dječju pornografiju i povezane zloupotrebe, specijalne savjetnice generalnog sekretara UN za prevenciju genocida.

Zajedno sa ostalim zemljama članicama Crna Gora daje doprinos razmatranju pitanja ljudskih prava, sa posebnim fokusom na jačanje položaja ranjivih društvenih grupa, kao dugoročnog prioriteta, posebno u svjetlu aktuelnog članstva u Savjetu za ljudska prava 2022-2024. i Agende održivog razvoja 2020-2030.

Ministar ljudskih i manjinskih prava je zahvalio svim predstavnicima i predstavnicama država članica koji su pružili konstruktivan doprinos u okviru prezentacije Četvrog nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori.

Crnoj Gori je upućeno 20 pitanja prije sesije Radne grupe Savjeta UN za ljudska prava, pa je ministar zahvalio Portugalu, Sloveniji, Lihtenštajnu, Belgiji, Njemačkoj, Sjedinjenim Američkim Državama, Urugvaju, Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske i Španiji koji su uputili pitanja unaprijed.

U vezi sa pitanjima o procesu praćenja primjene UPR preporuka i uspostavljanju nacionalnog mehanizma za praćenje i izvještavanje, stalna ekspetska grupa koju čine predstavnici Vlade, pravosuđa, Skupštine, nevladinog sektora, uz učešće Sistema UN u zemlji i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sastavlja plan aktivnosti za implementaciju dobijenih preporuka, vrši redovne konsultacije u vezi sa implementacijom istog. Grupom koordiniraju Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava. Proces izrade nacionalnog mehanizma za praćenje i izvještavanje, koji podrazumijeva softverski sistem koji bi obuhvatio sve preporuke upućene Crnoj Gori Sistema UN i njihovu implementaciju, započet je u okviru pilot projekta za uspostavljanje OHCHR baze podataka. Imajući u vidu da smo bili izloženi ozbiljnom sajber napadu na informatičku strukturu, najprije se mora obezbijediti puna zaštita za uspostavljanje ovog Sistema.

Povodom interesovanja u vezi sa ratifikacijom Kampala amandama na Rimski statut infomisao je da su konsultacije između nadležnih organa u Crnoj Gori o postupku ratifikacije Kampala amandmana na Rimski statut i dalje u toku.

U vezi sa interesovanjem o mjerama za suzbijanje govora mržnje, Vlada Crne Gore konstantno radi na suzbijanju govora mržnje. To je veliki izazov za društvo i posebno se javlja na ad hoc internetskim publikacijama i društvenim mrežama. Prvom medijskom strategijom od 2023-2027. predviđene su različite aktivnosti za borbu protiv govora mržnje, uključujući iniciranje predloga krivičnog zakonodavstva u cilju jasnog definisanja govora mržnje kao krivičnog djela. Planira se uspostavljanje koordinacionog mehanizma za borbu protiv govora mržnje. Takođe se planira organizovanje kampanja i obuka za suzbijanje govora mržnje. Zakonom o medijima, koji se nalazi u fazi predloga, proširuje se krug zabrana objavljivanja informacija koje podstiču diskriminaciju, mržnju, netrpeljivost ili nasilje prema licima zbog pola i roda, kao i seksistički govor mržnje i mizoginiju. Iniciraće se na hitnost sudskog postupka za ograničavanje širenja medijskog sadržaja kojim se širi govor mržnje, uključujući mržnju prema licima zbog pola, roda, rodno identiteta i seksualne orijentacije. Stranka koja traži zaštitu posebnih prava imaće pravo da pokrene postupak, pored državnog tužioca.

U vezi sa interesovanjem za jednak pristup pravdi žena i djevojčica, Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći koji se primjenjuje od 2012. godine, Crna Gora je ispunila značajne preduslove za jednak pristup pravdi. Zakonom se uređuje sveobuhvatan sistem pružanja besplatne pravne pomoći i omogućava se pristup sudu licima slabijeg imovnog stanja. Žrtve krivičnih djela nasilja u porodici i trgovine ljudima imaju status privilegovanih korisnika, i njima se ova zaštita pruža bez prethodne procjene imovnog stanja. Organ nadležan za odobravanje besplatne pravne pomoći je predsjednik osnovnog suda ili sudija koga on ovlasti, na čijem području podnosioc zahtjeva ima prebivalište ili boravište.

Započeta je reforma zakonodavstva u vezi sa zaštitom od rodno zasnovanog nasilja, kako bi se uveli savremeni standardi koji su sadržani u međunarodnim pravnim sistemima. Inovirani Predlog zakona o besplatnoj pravnoj pomoći poslat je na mišljenje Evropskoj komisiji nakon toga će se naći u skupštinskoj proceduri.

Na samom kraju uvodnog izlaganja ministar Gjeka je zahvalio svim predstavnicima država na aktivnom učešću, kao i svim organizacijama civilnog društva i međunarodnim organizacijama koje su dale prilog i podstakle interes članstva za stanje ljudskih prava u Crnoj Gori. Saopštio je da posebnu zahvalnost dužuje i instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nevladinim organizacijama u Crnoj Gori.

Istakao je značaj UPR procesa za unapređenje ljudskih prava u Crnoj Gori. Naglasio je da će Crna Gora nastaviti da unapređuje ljudska prava kroz promociju univerzalnih vrijednosti i univerzalnih prava. Osim što je prepoznata po toleranciji i inkluzivnosti, Crna Gora posebno njeguje interkulturalnost kao vrijednost. Iz tog razloga, fokusiraće se na budućnost ljudskih prava, u kojem su pitanja ličnih prava, identiteta i inkluzivnosti od vitalnog značaja.

Zajedno sa UN ugovornim tijelima, želimo da unapređujemo kako ljudska prava u zemlji tako i ovu proaktivnu viziju naše države. Crna Gora ostaje posvećena poštovanju međunarodnih standarda

ljudskih prava i garanciji uživanja prava i sloboda naših građana i građanki. U svom drugom mandatu članstva u Savjetu za ljudska prava, na liniji vanjskopolitičkih prioriteta, Crna Gora nastavlja da se zalaže za univerzalno poštovanje ljudskih prava sa fokusom na promociju prava žena i djevojčica, lica sa invaliditetom, LGBTI populacije i svih drugih marginalizovanih grupa, što potvrđuje i aktivnostima i odlukama članice Savjeta. Saradnja sa UN ugovornim tijelima je od izuzetne važnosti za procjenu napretka i identifikaciju izazova u ovoj oblasti, kao i za preporuke za dalje unapređenje. Ministar je uvjeren da ćemo zajedničkim naporima značajno unaprijediti crnogorsko društvo i postati model suživota, solidarnosti i suodgovornosti za zajedničku budućnost.

Šef Delegacije je podsjetio da se ove godine obilježava 75 godina od usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, temeljnog dokumenta koji naglašava univerzalnost, nedjeljivost i međusobnu povezanost ljudskih prava. Imajući u vidu visoke standarde u zaštiti i promociji ljudskih prava koje je postavila, Crna Gora će nastaviti da se zalaže u pravcu ostvarivanja jednakih prava i mogućnosti za sve svoje građane i građanke, zaključio je ministar.

Ponovio je da smo otvoreni za dijalog i konstruktivan pristup u saradnji sa UN ugovornim tijelima, te da ćemo odgovorno pristupiti dobijenim preporukama.

Nakon uvodnog izlaganja ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke, uslijedilo je učešće predstavnika država članica Savjeta UN za ljudska prava koji su u dva kruga postavljali pitanja crnogorskoj delegaciji.

Članovi Delegacije Crne Gore su, u skladu sa prethodno definisanim scenarijom, koji je podrazumijevao uvodno izlaganje ministra za ljudska i manjinska prava (u trajanju od 20 minuta), te nakon toga dva kruga za izjave predstavnika crnogorske delegacije (u trajanju od po 20 minuta) i završno izlaganje ministra Gjeke (u trajanju od 10 minuta) predstavili ključne podatke u vezi sa napretkom Crne Gore u oblasti ljudskih prava i sloboda, te preostali izazovima i planovima za naredni period.

O reformi pravosuđa i borbi protiv korupcije govorio je Momir Jauković, generalni director Direktorata za pravosuđe u Ministarstvu pravde, o reformi izbornog zakonodavstva govorila je Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, a o zaštiti prava žrtava krivičnih djela kažnjivih prema međunarodnom pravu govorila je Danka Ivanović Đerić, tužiteljka u Višem državnom tužilaštvu. Informacije o sudskoj praksi u odnosu na diskriminaciju, torturu, napade na novinare i ratne zločine predstavila je Bojana Bandović, savjetnica u Vrhovnom sudu Crne Gore, dok je o borbi protiv torture govorila Aida Bojadžić, ovlašćeno službeno lice u Direktoratu za krivične sankcije i nadzor u Ministarstvu pravde. O slobodi izražavanja i slobodi medija govorio je Đorđije Drinčić, samostalni savjetnik III u Direktoratu za medije u Ministarstvu kulture i medija, a o socijalnim servisima, ranjivim grupama i socijalnoj zaštiti starijih Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Na temu žene govorila je Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, a o aktivnostima preduzetim na unapređenju položaja djece govorila je Ana Terzić, samostalna savjetnica III u Direkciji za zaštitu djece i mladih u Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Rezultate u oblasti inkluzivnog obrazovanja predstavila je Anita Marić, savjetnica za inkluzivno obrazovanje u Odsjeku za istraživanje i razvoj u Zavodu za školstvo, a o rodno osjetljivim obrazovnim politikama i medijskoj pismenosti govorila je Kristina Ljuljđuraj, samostalna savjetnica I u Direktoratu za međunarodnu saradnju, evropske integracije i EU fondove u Ministarstvu prosvjete. Ostvarene rezultate u oblasti unapređenja položaja manjina i Roma predstavio je Astrit Hoxha, državni sekretar u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, a o pravima osoba sa invaliditetom govorila je Irena Varagić, načelnica Odjeljenja za evropske integracije, programiranje i implementaciju EU fondova u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava. O ekonomski, socijalnim i kulturnim pravima izlaganje je imao Darko Stojanović, državni sekretar u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, a o nasilja nad ženama govorila je Jovana Radifković, načelnica Direkcije za rodno zasnovano nasilje i nasilje u Ministarstvu rada i socijalnog staranja. O borbi protiv trgovine ljudima, izbjeglicama, raseljenim i interno-raseljenim licima i borbi protiv apatridije govorila je Tijana Šuković, načelnica

Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima u Ministarstvu unutrašnjih poslova, dok je o pravima LGBTI osoba govorila Semra Martinović.

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić je, po ovlaštenju Predsjednika Odbora, informisala o aktivnostima koje su preduzete na realizaciji preporuke 105.45 koja je glasila: „*Blisko saradivati sa relevantnim akterima u sprovođenju preporuka ODIHR-a o izbornoj reformi, kako bi se osiguralo da su izborni procesi i zakonodavni okvir u potpunosti u skladu sa međunarodnim standardima*”.

Saopštila je da je Skupština Crne Gore krajem 2018. formirala Odbor za sveobuhvatnu reformu izbornog i drugog zakonodavstva, čija je obaveza bila da do kraja 2019. godine podnese Skupštini na usvajanje predloge za izmjenu i dopunu zakona i drugih akata iz ove oblasti.

Odbor je ostvario intenzivnu komunikaciju sa relevantnim međunarodnim organizacijama (OEBS/ODIHR i Venecijanska komisija) i Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori.

U cilju implementacije preporuka OEBS/ODIHR-a i nalaza iz izvještaja EU pripremljen je set Nacrta zakonakoji su bili dostavljeni na ekspertizu ovim organizacijama.

Naglasila je da je Skupština Crne Gore krajem 2019. usvojila Zakone: o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, o izmjenama i dopunama Zakona o biračkom spisku, o izmjenama i dopunama Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore i o dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore.

Zbog bojkota najjačeg opozicionog subjekta, Odbor je postao nefunkcionalan, a za usvajanje Zakona o izboru odbornika i poslanika neophodna je dvotrećinska podrška od ukupnog broja poslanika.

Informisala je da je kasnije Odbor ostao i bez predsjednika koji je početkom 2022. podnio ostavku na poslaničku funkciju, što je i formalno-pravno značilo kraj rada Odbora.

Kada je riječ o učešću žena u političkom životu, obavijestila je da je Zakonom o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja krajem 2019. propisana raspodjela budžetskih sredstava za redovno finansiranje ženskih organizacija u političkim subjektima, čime su obezbijeđena sredstva za njihovo djelovanje.

Žene u Skupštini trenutno čine 28,4 % od ukupnog broja poslanika. Skupština je inoviranim Poslovníkom iz 2020. propisala da se najmanje jedan potpredsjednik bira iz reda manje zastupljenog pola. Crna Gora trenutno ima predsjednicu i potpredsjednicu Skupštine.

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je podsjetila da je Sporazumom između političkih partija u Skupštini Crne Gore formiran Ženski klub, kao neformalno tijelo kojim koordiniraju poslanice različitih partija. Ženski klub je doprinio usvajanju zakonodavnih i administrativnih mjera u cilju unapređenja politike rodne ravnopravnosti.

Napomenula je da su za 11. jun 2023. zakazani parlamentarni izbori u Crnoj Gori i izrazila uvjerenje da će se nakon konstituisanja novog saziva Skupštine Odbor za sveobuhvatnu reformu izbornog zakonodavstva ponovo formirati kako bi u inkluzivnom i transparentnom procesu odblokirao aktivnosti na daljoj reformi izbornog zakonodavstva, u skladu sa preporukama naših međunarodnih partnera.

U okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Crna Gora je dobila 247 preporuka od 87 zemalja članica Ujedinjenih nacija koje se odnose na kreiranje i implementaciju postojećih i novih zakona, politika i praksi u sledećim oblastima: ratifikacija i pristupanje međunarodnim instrumentima, nacionalna institucija o ljudskim pravima, jednakost i nediskriminacija, sloboda i sigurnost lica, međunarodno humanitarno pravo, dobra uprava i borba protiv korupcije, sprovođenje pravde i pravično suđenje, osnovne slobode, prava vezana za brak i porodicu, trgovina ljudima i savremeni oblici ropstva, pravo na adekvatan životni standard, pravo na zdravlje, pravo na obrazovanje, ljudska prava i zaštita životne sredine, pravo na razvoj, žene i djevojčice, nasilje nad ženama, djeca, stara lica, osobe sa invaliditetom, manjine/rasne, etničke, jezičke, religijske ili grupe zasnovane na porijeklu, LGBTI osobe, migrant, izbjeglice, tražioci azila i apatridi.

Od 247 upućenih preporuka, Crna Gora je prihvatila 225, 15 je notirala i za 7 je odložila odgovor.

Povodom učešća Delegacije Skupštine Crne Gore na sjednici Radne grupe Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava u Ženevi, održanoj 8. maja 2023. godine prethodno su preduzete brojne aktivnosti. Među ključnim aktivnostima izdvajaju se:

- 1) Dopis generalnog sekretara Interparlamentarne unije Martina Čungonga predsjednici Skupštine Crne Gore Danijeli Đurović, od 17. februara 2023. godine i zahtjev za delegiranje predstavnika Skupštine Crne Gore koji će učestvovati na onlajn sastanku na kojem se predstavlja učešće parlamenata u procesu Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR);
- 2) Dopis predsjednice Skupštine Crne Gore Danijele Đurović i predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića predsjedniku Vlade Crne Gore Dritanu Abazoviću, broj 00-63-8/23-10 od 21. marta 2023. godine;
- 3) Učešće predstavnica Skupštine Crne Gore- Sekretarijata Odbora za ljudska prava i slobode na onlajn sastanku koji je organizovala Interparlamentarna unija (IPU) u saradnji sa Kancelarijom visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) u vezi sa učešćem parlamenta u Univerzalnog periodičnom pregledu (UPR), održanom 23. marta 2023. godine;
- 4) Dopis (Odgovor) predsjednika Vlade Crne Gore Dritana Abazovića predsjednici Skupštine Crne Gore Danijeli Đurović i predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode Jovanu Jolu Vučuroviću, broj 00-63-8/23-10/2 od 6. aprila 2023. godine;
- 5) Dopis predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića generalnom sekretaru Skupštine Crne Gore Aleksandru Klariću, broj 00-63-8/23-10/ od 21. aprila 2023. godine;
- 6) Učešće predstavnica Skupštine Crne Gore na pripremnim sastancima povodom učešća na sjednici Savjeta UN za ljudska prava, održanim u Eko zgradi Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori 24. aprila i 5. maja 2023. godine

U Dopisu generalnog sekretara Interparlamentarne unije Martina Čungonga predsjednici Skupštine Crne Gore Danijeli Đurović, od 17. februara 2023. godine zahtijeva se delegiranje predstavnika Skupštine Crne Gore koji će učestvovati na onlajn sastanku na kojem se predstavlja učešće parlamenata u procesu Univerzalnog periodičnog pregleda.

U Dopisu se ističe da su Interparlamentarna unija (IPU), Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) i Savjet za ljudska prava Ujedinjenih nacija uvjereni da parlamenti mogu da igraju ključnu ulogu u UPR procesu. Novi aranžmani su uspostavljeni za četvrti ciklus kako bi se omogućilo da se snažnije istakne doprinos parlamenta. Na primjer, države su obavezane da u nacionalnim izvještajima daju informacije o doprinosu parlamenta, uključujući njegovo parlamentarno radno tijelo za ljudska prava, u izradi nacionalnog izvještaja, kao i o konsultacijama održanim sa parlamentom tokom procesa izrade. Dodatno, zemlje se podstiču da uključe poseban odjeljak sa detaljima o doprinosu parlamenta, uključujući i posebno njegovo radno tijelo za ljudska prava, u implementaciji UPR preporuka u prethodnim ciklusima.

Pozivaju predstavnike Skupštine Crne Gore da učestvuju na kratkoj onlajn brifing sesiji radi obezbjeđivanja uputstva i pomoći parlamentima zemalja čiji izvještaji o stanju ljudskih prava će biti razmatrani na sjednicama Savjeta UN za ljudska prava u maju i novembru 2023.

U Dopisu predsjednice Skupštine Crne Gore Danijele Đurović i predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića predsjedniku Vlade Crne Gore Dritanu Abazoviću, broj 00-63-8/23-10 od 21. marta 2023. godine zahtijeva se učešće predstavnika Skupštine Crne Gore/Odbora za ljudska prava i slobode u Delegaciji države Crne Gore koja će predstavljati Nacionalni izvještaj o stanju

ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija period 2018-2022. godina na sjednici Savjeta UN za ljudska prava koja će se održati u Ženevi od 8. do 10. maju 2023. godine.

Tim povodom, informišu da se sa relevantnih međunarodnih adresa ukazuje na važnost uključivanja parlamenta u ovaj proces, o čemu svjedoči i Izvještaj sa Preporukama sa Seminara na temu „*Parlamentarno uključivanje na planu ljudskih prava: prepoznavanje dobrih praksi i novih prilika za djelovanje*“, koji je organizovala Interparlamentarna unija u saradnji sa Kancelarijom visokog komesara UN za ljudska prava u Ženevi od 24. do 26. juna 2019. godine. U Izvještaju koji je dostavljen tadašnjem Predsjedniku Skupštine Crne Gore, generalnom sekretaru Skupštine CG, Odboru za ljudska prava i slobode i sekretarki Delegacije Skupštine CG pri Interparlamentarnoj uniji, a koji je u skladu sa Zaključkom Odbora za ljudska prava i slobode sa 46. sjednice, održane 3. decembra 2019. dostavljen Predsjedniku Vlade Crne Gore, na dalji postupak i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, na upoznavanje, u dijelu koji se tiče uključivanja parlamenta u rad mehanizama Ujedinjenih nacija za ljudska prava, date su sledeće preporuke za djelovanje:

- Učestvujte u svim fazama postupka izvještavanja Opšteg periodičnog pregleda Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava i ugovornih tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava i to u:

- raspravi i/ili izradi nacionalnog izvještaja: Za sada je vlada ta koja sačinjava izvještaj. Parlamenti bi, međutim, mogli da podstaknu svoje vlade da bilo uvrste u izvještaj kratki odjeljak bilo da ga dodaju kao aneks, a u tom odjeljku bi se ponudilo parlamentarno viđenje ili analiza procesa Opšteg periodičnog pregleda;

- uključivanje u nacionalnu delegaciju koja predstavlja nacionalni izvještaj mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava;

- Upoznajte se u potpunosti sa informacijama koje se nalaze na veb-sajtovima Ujedinjenih nacija i Kancelarije visokog komesara za ljudska prava, a odnose se na rad Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava i ugovornih tijela Ujedinjenih nacija za ljudska prava;

- Podstaknite podnošenje izvještaja i budite upućeni u tekst srednjoročnih izvještaja koje je vaša vlada dobrovoljno pripremila za Savjet Ujedinjenih nacija za ljudska prava prije sljedećeg ciklusa UPR-a. Upoznajte se sa i potražite ažurirane podatke o statusu sprovođenja preporuka koje je podržala ili prihvatila vaša država;

- Uzimajući u obzir da većina preporuka Opšteg periodičnog pregleda zahtijeva djelovanje parlamenta, pozovite svoje ministre koji se nalaze na čelu delegacija Opšteg periodičnog pregleda u Savjetu Ujedinjenih nacija za ljudska prava da podnose izvještaje parlamentu- posebno parlamentarnim odborima za ljudska prava- nakon što se usvoji izvještaj Radne grupe Opšteg periodičnog pregleda i prije nego što Vaša država zauzme konačan stav u Savjetu o preporukama koje će prihvatiti;

- Redovno obavještavajte Interparlamentarnu uniju i Kancelariju visokog komesara za ljudska prava o konkretnom parlamentarnom učešću u bilo kojoj od faza ovih procedura izvještavanja o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija.

Takođe, imajući u vidu važnost djelovanja odbora za ljudska prava u promociji, zaštiti i unapređenju poštovanja ljudskih prava, date su i preporuke za parlamentarne odbore za ljudska prava u kojima se navodi:

- Uspostaviti snažne i efikasne parlamentarne odbore za ljudska prava;

- Uložiti u snažan sistem odbora u kome članovi odbora osjećaju zajedničku odgovornost, bez obzira na političku pripadnost, za vršenje parlamentarnog nadzora, sa fokusom na donošenje odluka konsenzusom i na osnovu dokaza, sveobuhvatnost i puni angažman svih članova, kao i redovnu i javnu razmjenu mišljenja sa drugim akterima iz oblasti ljudskih prava;

- Obezbijediti (ažurirane) informacije o radu vašeg parlamentarnog odbora za ljudska prava Interparlamentarnoj uniji radi ubacivanja u njihovu bazu podataka i

- Planski dijeliti sa Interparlamentarnom unijom i Kancelarijom visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) dobre prakse angažovanja i konkretnog uticaja rada vašeg parlamentarnog odbora za ljudska prava koji su doveli do direktnog poboljšanja ljudskih prava u vašoj zemlji.

Predsjednica Skupštine Crne Gore i Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode podsjećaju da je u pripremi Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru četvrtog ciklusa Opšteg

periodičnog pregleda Skupština Crne Gore učestvovala na način što su skupštinski odbori- Odbor za ljudska prava i slobode, Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu i Odbor za rodnu ravnopravnost, shodno njihovim nadležnostima, dostavljali podatke i informacije o aktivnostima koje su preduzete na realizaciji preporuka datih Crnoj Gori u okviru prethodnog UPR ciklusa, odnosno da su sekretari ova tri radna tijela Skupštine Crne Gore određeni za kontakt osobe koje su dostavljale podatke koordinatorima, predstavnicima Vlade Crne Gore zaduženim za svaku od oblasti ljudskih prava koja je predmet interesovanja Savjeta UN za ljudska prava i da su učestvovala na sastancima koji su organizovani u cilju pripreme Nacionalnog izvještaja, cijenimo da je neophodno, u skladu sa sugestijama Interparlamentarne unije i Savjeta za ljudska prava, da predstavnici Skupštine Crne Gore budu uključeni do samog završetka ovog procesa.

Uzimajući u obzir sve prethodno navedene sugestije upućene od Interparlamentarne unije i Savjeta za ljudska prava, smatraju da je neophodno da u sastavu delegacije koja će učestvovati u predstavljanju Izvještaja budu i predstavnici Skupštine Crne Gore, odnosno nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode iz razloga što većina preporuka Opšteg periodičnog pregleda zahtijeva djelovanje parlamenta, kako u okviru zakonodavne funkcije, tako i u sklopu kontrolne i nadzorne uloge, pa je logično da parlament bude uključen u sve faze ovog procesa.

Predloženo je da u Delegaciji koja će učestvovati na predstavljanju Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Ženevi u ime Skupštine Crne Gore budu: predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović, sekretar Odbora Slava Burić i samostalna savjetnica I u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić. Takođe, predloženo je da iste osobe učestvuju i na pripremnim sastancima koje će Sistem Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori organizovati tokom aprila ove godine.

Dopisom predsjednika Vlade Crne Gore Dritana Abazovića predsjednici Skupštine Crne Gore Danijeli Đurović i predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode Jovanu Jolu Vučuroviću, broj 00-63-8/23-10/2 od 6. aprila 2023. godine obavještava se da nakon obavljenih konsultacija sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvom vanjskih poslova, Kabinet predsjednika Vlade nema primjedbi u odnosu na inicijativu da članovi delegacije, koja će učestvovati na predstavljanju Izvještaja o stanju ljudskih prava Crnoj Gori u okviru četvrtog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda UN za period 2018-2022. u Ženevi, budu i predstavnici Odbora za ljudska prava i slobode. Takođe, cijeni korisnim učešće predloženih predstavnika Odbora i na pripremnim sastancima koje će UN sistem u Crnoj Gori organizovati u susret predstavljanju pomenutog Izvještaja.

Na onlajn sastanku na kojem se razgovaralo o učešću parlamenta u Univerzalnom periodičnom pregledu (UPR) koji je organizovala Interparlamentarna unija (IPU) u saradnji sa Kancelarijom Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) 23. marta 2023. godine učestvovala su sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić i samostalna savjetnica I u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić, dok predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović, zbog prethodno preuzetih službenih obaveza, nije bio u mogućnosti da učestvuje.

Učesnici sastanka su informisani o samom UPR procesu u okviru kojeg su do sada održana tri ciklusa. Na sastanku je bilo riječi o učešću parlamenta u UPR procesu koji je kreiran Rezolucijom iz 2006. godine. To je korporativni proces koji su uspostavile države za države. U ovom procesu svakih četiri i po godine održava se novi krug i svake godine se održavaju tri sjednice radnih grupa, a oko 14 zemalja je nadgledano od strane svake radne grupe. U novembru 2022. godine počeo je četvrti ciklus UPR-a. Svaki pregled daje priliku državi da predstavi koje aktivnosti je preduzela na promociji i zaštiti ljudskih prava, ali i da pokaže sa kojim izazovima se suočava kada su u pitanju ljudska prava ili da zatraži pomoć od Ujedinjenih nacija ili od drugih zemalja iz sjenke. UPR se zasniva na tri glavna dokumenta. Prvi je nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava koji sastavlja vlada države članice nakon širokog konsultativnog

procesa na državnom nivou. Druga dva dokumenta sastavlja Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Jedan dokument sadrži informacije iz zvaničnih dokumenata Ujedinjenih nacija koje su sadržane u podnescima UN agencija ili timova angažovanih u zemlji. Treći dokument koji sastavlja Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava je siže svih dokumenata dobijenih od različitih aktera, među kojima su civilno društvo, međunarodne i regionalne organizacije za ljudska prava i on je sačinjen na oko 10 stranica teksta. Sva dokumenta se podnose sekretarijatu UPR-a, objavljuju se na njihovom sajtu prije sesije, nakon čega delegacija države dolazi u Ženevu radi održavanja interaktivnog dijaloga sa predstavnicima ostalih država članica Ujedinjenih nacija. Zemlje članice daju svoje izjave i preporuke koje su sadržane u izvještaju Radne grupe. Često zemlje same kažu koje od ovih preporuka podržavaju, a koje ne podržavaju, što se konstatuje, ali je uobičajeno da zemlje preuzmu sve preporuke kako bi se konsultovale na državnom nivou sa različitim akterima, među kojima su ministarstva, parlament, građansko društvo, institucije za ljudska prava, kako bi nakon tog procesa konsultacija države mogle da odluče koje preporuke će prihvatiti. Izvještaj o tome koje preporuke se prihvataju, a koje ne prihvataju šalje se sekretarijatu UPR-a i taj dokument postaje dodatak Izvještaja o zemlji koji se usvaja na plenarnoj sjednici. Usvajanje traje oko sat vremena nakon čega se prelazi na fazu sprovođenja preporuka. Sastavljanje nacionalnog izvještaja mora da uradi sama vlada, ne može da se koristi pomoć drugih lica ili organizacija. Rokovi za Radnu grupu 43 su istekli 6. februara 2023. godine, a za Radnu grupu 44 rok je 7. avgust 2023. U većini slučajeva ovaj proces rade ministarstva kroz nacionalni mehanizam za izvještavanje koji se uspostavlja kroz ministarsku mrežu, najčešće preko Ministarstva vanjskih poslova ili Ministarstva pravde. Ovaj mehanizam se koristi za izradu izvještaja, ali i za koordinaciju i za sprovođenje preporuka. Radna grupa za UPR se sastoji od 47 zemalja Savjeta za ljudska prava. Sjednica Radne grupe Savjeta za ljudska prava se prenosi uživo, tako da se i na taj način može pratiti cio proces što akterima daje mogućnost da na državnom nivou organizuju prenos zasjedanja za predstavnike medija ili diplomatske predstavnike.

Vlada je najviše odgovorna za sprovođenje preporuka koje se uglavnom odnose na izvršnu i pravosudnu vlast, ali to ne znači da i drugi akteri nemaju svoju ulogu, posebno u pogledu konsultacija i praćenja sprovođenja preporuka. Države mogu pratiti napredak kroz srednjeročne izvještaje, a parlamenti, takođe, mogu da prate rezultate i imaju ključnu ulogu na nacionalnom nivou. Oni su u središtu zaštite ljudskih prava, kao „čuvari“ ljudskih prava. Parlamenti imaju glavnu ulogu u bilježenju rezultata koji se tiču sprovođenja preporuka. U pripremi izvještaja za UPR bitno je sprovođenje otvoreni dijalog. Civilno društvo takođe treba da da svoje viđenje stanja ljudskih prava. Parlament može da razmotri održavanje javnih debata. Tokom pregleda poslanici treba da učestvuju na sjednicama radnih grupa kojima treba da prisustvuju i članovi vlade. Preporuka je da predsjednici parlamenta rukovode ovim radnim grupama. Nakon usvajanja izvještaja sa preporukama, parlamenti mogu da prate međunarodne mehanizme, posebno to treba da rade odbori za ljudska prava. Delegacije država treba da izvještavaju parlamente o samom UPR pregledu i izvještaju sa preporukama čije sprovođenje se zahtijeva na nacionalnom nivou. Pojedine UPR preporuke zahtijevaju zakonodavnu aktivnost. Parlamenti mogu da uključe lica koja će dati svoja finalna viđenja preporuka i aktivno učestvovati u izradi izvještaja. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija stalno ponavlja važnost učešća svih država u UPR procesu, jer se kroz izvještaj i preporuke šalje i snažna politička poruka. Skupština i nadležni odbori imaju važnu ulogu u nadzoru nad radom vlade u pogledu ispunjavanja UPR preporuka.

Tokom sastanka sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić je prenijela izvinjenje predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode koji zbog neodložnih obaveza nije bio u mogućnosti da učestvuje. Informisala je da je Skupština Crne Gore bila uključena u četvrtom ciklusu UPR procesa u dijelu koji podrazumijeva pružanje informacija resornim ministarstvima o realizaciji određenih aktivnosti. Sekretari nadležnih skupštinskih odbora su bili kontakt osobe, dok su predstavnici Vlade, odnosno nadležnih ministarstava, bili koordinatori u pripremi Nacionalnog izvještaja za UPR. Prisustvovali su svim sastancima i pružili potrebne informacije. Nacionalni izvještaj koji je podnešen Savjetu za ljudska prava zbog ograničenja u broju karaktera nije obuhvatio sve ono što je poslato od strane Skupštine Crne Gore. Lično je izrazila nezadovoljstvo što su u Izvještaju sadržane samo 2-3 rečenice koje se tiču aktivnosti Skupštine. S druge strane, pozdravila je ideju Interparlamentarne unije koja ukazuje na ključnu ulogu parlamenata i odbora za ljudska prava i slobode koji treba mnogo više da budu uključeni u UPR proces,

kao i predlog da bi aktivnosti parlamenta mogle da se obuhvate Aneksom uz Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava. Parlament ima ključnu ulogu, pa zato treba prikazati šta je uradio na osnovu datih preporuka, jer izvršna vlast priprema dokumenta i šalje ih parlamentu na usvajanje, kako dokumenta koja se tiču ratifikacije konvencija, tako i predloge za izmjene i dopune zakona i predloge novih zakona. Saopštila je da je Odbor za ljudska prava i slobode učestvovao i u drugom i trećem ciklusu UPR izvještavanja na način što je resornim ministarstvima dostavljao tražene informacije, ali u Crnoj Gori nemamo praksu da Vlada nakon usvajanja Izvještaj dostavi Skupštini na razmatranje. Odbor za ljudska prava i slobode je samoinicijativno zahtijevao Izvještaj UPR-a sa preporukama i razmatrao ga na sjednici. U okviru kontrolne i nadzorne uloge, razmatrana je realizacija određenih preporuka i Odbor je donosio Zaključke koje je dostavljao nadležnim institucijama na realizaciju, a Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore na upoznavanje.

Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić je izrazila posebno zadovoljstvo zbog toga što je upriličen ovaj sastanak i što je predsjednica Skupštine Crne Gore omogućila učešće predstavnika Skupštine Crne Gore na ovom događaju. Važnim smatra da se čuju preporuke o jačanju odbora za ljudska prava i u kadrovskom i u svakom drugom smislu. Takođe, značajnom smatra razmjenu iskustava i dobrih praksi. Podsjetila je da je Odboru za ljudska prava i slobode bio upućen Poziv za učešće na seminaru "Parlamentarno uključivanje na planu ljudskih prava: prepoznavanje dobrih praksi i novih prilika za djelovanje", koji je organizovala Interparlamentarna unija u saradnji sa Kancelarijom Visokog komesara UN za ljudska prava u Ženevi, od 24. do 26. juna 2019. na kojem Delegacija ovog Odbora, nažalost, nije učestvovala, jer Kolegijum predsjednika Skupštine Crne Gore nije odobrio učešće.

Međutim, na insistiranje ovog Odbora dobili smo Izvještaj sa seminara sa preporukama u kojem je naglašeno da parlament mora da ima ključnu ulogu u UPR procesu, što do sada nije bio slučaj. Kako bi se uticalo na promjenu prakse, predsjednica Skupštine Crne Gore i predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode nedavno su uputili dopis predsjedniku Vlade Crne Gore sa zahtjevom da i predstavnici Skupštine Crne Gore budu dio delegacije koja će predstavljati Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Ženevi u maju 2023. godine. Sličan dopis je upućen i ranijem predsjedniku Vlade Crne Gore 2019. godine.

U Dopisu predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića generalnom sekretaru Skupštine Crne Gore Aleksandru Klariću, broj 00-63-8/23-10/ od 21. aprila 2023. godine navodi se da predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode zbog brojnih službenih obaveza i održavanja predstojećih parlamentarnih izbora zakazanih za 11. jun 2023. godine neće biti u mogućnosti da učestvujem na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u Ženevi u maju 2023. godine, kao ni na pripremnom sastanku zakazanom za 24. april 2023. u Podgorici. Takođe, obavještava da će predstavnici Skupštine na navedenim sastancima biti sekretar Odbora za ljudska prava i slobode Slava Burić i samostalna savjetnica u Sekretarijatu Odbora Sonja Jokić, zbog čega je potrebno odobriti njihovo učešće. Predsjednik Odbora obavještava da je ovlastio sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Slavu Burić da informiše o aktivnostima Skupštine Crne Gore na izmjeni izbornog zakonodavstva u periodu od 2018. do 2022. godine, kao i ključnim zakonima iz oblasti ljudskih prava, usvojenim u navedenom izvještajnom periodu. Riječ je o oblasti koja je delegirana predstavnicima Skupštine od strane predstavnika Ministarstva vanjskih poslova koji su zaduženi za koordinaciju aktivnosti na predstavljanju Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori.

U skladu sa navedenim Dopisom, Generalni sekretar Skupštine Crne Gore je odobrio učešće predstavnika Skupštine Crne Gore na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u Ženevi, što je kasnije potvrđeno i Zaključcima Vlade Crne Gore, od 28. aprila 2023. godine kojima je utvrđena Platforma za učešće Delegacije Crne Gore na predstavljanju Četvrtog nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava (UPR) u Crnoj Gori od 7. do 11. maja u Ženevi u Švajcarskoj.

U cilju kvalitetnije i sveobuhvatne pripreme za učešće na sjednici Savjeta UN za ljudska prava u Ženevi, savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting, u saradnji sa UN agencijama u Crnoj Gori i Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Ministarstvom vanjskih poslova, organizovala je dva pripremna sastanka za članove crnogorske delegacije koji su održani u Eko zgradi Ujedinjenih nacija u Podgorici 24. aprila i 5. maja 2023. godine.

Ovi sastanci su bili od izuzetnog značaja za cjelokupnu crnogorsku delegaciju i značajno su pomogli za pripremu kvalitetnog scenarija za sjednicu Savjeta UN za ljudska prava na kojoj je predstavljen Izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori u periodu od 2018. do 2022.

Prvi pripremni sastanak je otvorio Peter Lundberg, rezidentni koordinator UN sistema u Crnoj Gori, koji je naglasio da je njihov cilj da pomognu Crnoj Gori u prezentaciji Izvještaja u okviru četvrtog ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda. Podsjetio je da se ta aktivnost dešava u posebnom momentu kada se obilježava 75 godina od potpisivanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima kojom se definiše da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Na sjednici Radne grupe Savjeta za ljudska prava sagledaće se stanje ljudskih prava u Crnoj Gori, što je prilika da se identifikuje ostvareni napredak, ali i izazovi na čijem rješavanju treba raditi. Istakao je da je to inkluzivan proces koji uključuje doprinos Vlade, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, civilnog društva i Tima Ujedinjenih nacija koji je takođe dao određene preporuke i predloge za rješavanje postojećih izazova. Lundberg je naglasio da sve države članice Ujedinjenih nacija prolaze kroz ovaj proces svakih četiri i po godine. Istakao je da je prošlog mjeseca zamolio sve predstavnike diplomatske zajednice u Crnoj Gori da se postaraju da se njihove kolege uključe u konstruktivan rad nakon procesa pregleda stanja ljudskih prava u Crnoj Gori.

Rezidentni koordinator UN sistema u Crnoj Gori je naglasio da pravi posao počinje nakon 8. maja 2023. godine kada treba pažljivo razmotriti sve preporuke i način na koji bi trebalo da se realizuju radi unapređenja zaštite ljudskih prava u Crnoj Gori. Zaključio je da ishod Univerzalnog periodičnog pregleda i drugih pregleda služi UN sistemu za planiranje njihovih programa za Crnu Goru.

Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je izrazio zadovoljstvo što je u ime Vlade Crne Gore u prilici da informiše o izradi Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori, ostvarenom napretku, ali i identifikovanim izazovima u ovoj oblasti. Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava je najvažniji izvještaj koji podnosi svaka država članica Ujedinjenih nacija.

Viši saradnik UN za ljudska prava Muhamet Arifi je informisao o ključnim činjenicama koje se tiču Univerzalnog periodičnog pregleda. Naglasio je da Univerzalni periodični pregled sprovodi Savjet UN za ljudska prava. Prilikom pregleda stanja ljudskih prava u sali je prisutno svih 47 država članica. Četiri su mjesta za predsjedavajućim stolom, pet mjesta je iza predsjedavajućeg stola, dok su ostali učesnici raspoređeni u sali. Univerzalni periodični pregled se sprovodi za svaku od država članica i to je pregled od strane država za države. Radna grupa za Univerzalni periodični pregled prati sva ljudska prava. Države daju preporuke koje država koja je predmet pregleda prihvata ili bilježi.

Sjednica na kojoj će biti razmatran Izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori biće održana 8. maja 2023. godine u periodu od 9 do 12 sati i 30 minuta. Tokom ove godine biće pregledano stanje ljudskih prava u 14 država. Prilikom razmatranja stanja ljudskih prava u državi razmatraju se sledeća dokumenta: Izvještaj koji dostavlja Vlada, Izvještaj (kompilacija) UN informacija i Rezime izvještaja zainteresovanih strana. Svi dokumenti se objavljuju na sajtu na zvaničnim jezicima Ujedinjenih nacija. UPR proces podrazumijeva četiri faze: pripremu izvještaja, pregled od strane UPR Radne grupe, usvajanje rezultata na plenarnoj sjednici Savjeta za ljudska prava i implementaciju preporuka. Podsjetio je da je treći ciklus UPR pregleda za Crnu Goru održan 22. januara 2018. godine kada su 73 delegacije dale svoje izjave, a deset pitanja je bilo dostavljeno unaprijed. Dato je 169 preporuka, od čega je država prihvatila 159. Kada je riječ o četvrtom ciklusu UPR pregleda, Arifi je saopštio da je rok za pitanja koja se dostavljaju Crnoj Gori unaprijed 24. april 2023. godine.

Od 3 i po sata koliko je trajanje sjednice Radne grupe za UPR, 140 minuta je opredijeljeno državama članicama da postavljaju pitanja, iznose komentare i preporuke. Nakon interaktivnog dijaloga Trojka, koju za Crnu Goru u ovom ciklusu čine Kamerun, Gruzija i Luksemburg učestvuje u pripremi

izvještaja, uz učešće Sekretarijata UPR-a i države koja je bila predmet pregleda. Naglasio je da delegacija nije obavezna da odgovori na sva pitanja, može odabrati samo neka na koja će odgovoriti tokom sjednice, a takođe može i dostaviti odgovore u pisanoj formi nakon sjednice Radne grupe. Takođe, pitanja se mogu grupisati po klasterima, odnosno glavnim temama. Rok za sačinjavanje izvještaja od strane Trojke je 48 sati nakon izvršenog pregleda (revizije) i isti će biti predstavljen 10. maja u popodnevnim satima. Usvajanje izvještaja za Crnu Goru biće na plenarnoj sjednici Savjeta za ljudska prava koja će se održati od 11. septembra do 6. oktobra 2023. godine. Zatim slijedi veoma važna faza koja podrazumijeva sprovođenje preporuka. Radi kvalitetnije pripreme za sjednicu Radne grupe za UPR i upoznavanja sa cijelim procesom, preporučio je da se pogleda sjednica Radne grupe za UPR na kojoj je razmatran Izvještaj Crne Gore u prethodnom, trećem ciklusu, održana 22. januara 2018.

Savjetnica UN za ljudska prava Anjet Lanting je saopštila da većina pitanja koja će biti postavljena na sjednici Radne grupe za UPR državi neće biti poslata unaprijed. Ohrabrila je da se ne odgovora prebrzo na pitanja i preporuke, nego da se delegacija vrati u Crnu Goru i da pažljivo razmotri sve preporuke i razgovara o njima.

Šefica Kabineta ministra ljudskih i manjinskih prava Sanja Žugić je informisala o sopstvenim iskustvima iz prethodnog UPR ciklusa. Informisala je i o scenariju koji je planiran za sjednicu Radne grupe Savjeta za ljudska prava za UPR koja će se održati 8. maja 2023. u Ženevi. Od ukupno 210 minuta, 70 minuta će biti dato delegaciji, do 20 minuta je planirano uvodno izlaganje šefa delegacije, ministra ljudskih i manjinskih prava u okviru kojeg će biti i određeni broj odgovora na pitanja, nakon čega slijede dva presjeka i završno izlaganje. Nakon 40. države biće napravljen prvi presjek kada će se dati osvrt i odgovori na pojedina postavljena pitanja, a onda slijede preostale države, pa opet odgovori na pitanja i 10 minuta za završno izlaganje ministra. Predstavnici države Crne Gore će imati po dva minuta da saopšte ključne informacije o oblasti za koju su delegirani.

Pohvalila je Skupštinu Crne Gore koja je izrazila interesovanje do po prvi put bude uključena u proces prezentacije izvještaja. Takođe, informisala je da su četiri nevladine organizacije: Akcija za ljudska prava, Centar za ženska prava, Građanska alijansa i Romska organizacija mladih Koračajte s nama- Phiren Amenca dostavile njihove izvještaje.

Nakon uvodnih izlaganja, uslijedila je simulacija zasijedanja Savjeta UN za ljudska prava.

Drugi pripremni sastanak na kojem je realizovana simulacija zasijedanja Savjeta UN za ljudska prava održan je 5. maja 2023. godine.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović